

AUKŠČIAUSIOJI
AUDITO INSTITUCIJA

ATASKAITA

2022 METŲ VALDŽIOS SEKTORIAUS BIUDŽETŲ PROJEKTŲ VERTINIMAS

2021 m. lapkričio 8 d.

Nr. BPE-7

Lietuvai tapus visateise ekonominės ir pinigų sąjungos nare, Valstybės kontrolė nuo 2015 m. sausio 1 d. vykdo ir biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas. Vykdydama šias funkcijas, institucija atlieka Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme nustatytų taisyklių laikymosi ir užduočių vykdymo stebėseną ir teikia išvadas (ir skelbia jas viešai) Lietuvos Respublikos Seimui, kaip laikomasi šių taisyklių.

Ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimui, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijai, Lietuvos Respublikos finansų ministerijai.

TURINYS

ĮŽANGA	4
2021–2022 M. VALDŽIOS SEKTORIAUS BIUDŽETŲ RODIKLIŲ VERTINIMAS	5
1. 2021–2022 M. VALDŽIOS SEKTORIAUS BALANSO PROJEKCIJOS	5
1.1. Valdžios sektoriaus pajamos ir išlaidos	6
2. 2021–2022 M. VALDŽIOS SEKTORIAUS SKOLOS PROJEKCIJOS	9
3. FISKALINĖS DRAUSMĖS TAISYKLIŲ LAIKYMASIS 2021–2022 M.	10
4. FISKALINĖS POLITIKOS KRYPTIS	12
5. RIZIKOS VEIKSNIAI DĖL PENSIJŲ SISTEMOS TVARUMO	14
6. KLIMATO KAITOS ĮTAKA FISKALINIAM TVARUMUI	18
PRIEDAI	21
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	21
2 priedas. Lietuvos fiskalinių rizikų švieslentė	23
3 priedas. Valdžios sektoriaus 2020–2022 m. pajamos ir išlaidos	24
4 priedas. 2021–2022 m. valdžios sektoriaus pajamos ir išlaidos	27
5 priedas. Rizikos 2021–2022 m. valdžios sektoriaus pajamoms	28
6 priedas. Valdžios sektorius ir jį sudarantys subsektoriai	30

ĮŽANGA

Valstybės kontrolė, vykdydama biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas (toliau – VK FI), vadovaudamasi Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniu įstatymu (toliau – KĮ) ir nuo 2021-07-01 įsigaliojusiu naujos redakcijos Valstybės kontrolės įstatymu¹, per 15 darbo dienų kiekvieną kartą po to, kai Vyriausybė pateikia tam tikrų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (jo pakeitimo) projektą Seimui, pateikia Seimui išvadą dėl struktūrinio postūmio užduoties, nustatomos tam tikrų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekte, ir papildomų priemonių (pinigine išraiška) poreikio šiai užduočiai įvykdyti (toliau – Išvada).

Vyriausybės 2021-10-14 nutarimu² Seimui buvo pateiktas 2022 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas³ (toliau – BP2022). VK FI Išvadą Seimui turi pateikti ne vėliau kaip iki 2021-11-08 imtinai.

Europos Komisija 2021-06-02 paskelbtame Europos semestro pavasario pakete⁴ pažymėjo, jog bendrosios Stabilumo ir augimo pakte (toliau – SAP) numatytos išlygos aktyvavimas turėtų būti tęsiamas ir 2022 m. Prie fiskalinės drausmės taisyklių (toliau – FDT) taikymo planuojama grįžti 2023 m. Dėl netolygaus ES šalių narių atsigavimo, Stabilumo ir augimo pakte numatytos išlygos Europos Komisijos gali būti vertinamos lanksčiai ir po 2023 m. tais atvejais, jei šalies ekonominis aktyvumas nebūtų grįžęs į priešpandeminį lygį. Lietuvoje paskelbus išskirtines aplinkybes⁵ galima neatsižvelgti į perteklinio valdžios sektoriaus (toliau – VS) taisyklę. Atliekant 2021 m. VS biudžetų tarpinį (*interim*) ir 2022 m. išankstinį (*ex-ante*) vertinimą, KĮ nustatytų FDT aspektu buvo atsižvelgta į jų taikymo apribojimus.

VK FI kartu su Išvada Seimui teikia vertinimo rezultatų ataskaitą (toliau – Ataskaita). Vertinant buvo analizuota informacija ir duomenys, pateikti kartu su 2022 m. VS biudžetų projektais, Finansų ministerijos interneto svetainėje skelbiami biudžetų vykdymo duomenys ir kita šios ministerijos medžiaga, taip pat Lietuvos statistikos departamento ir kitų institucijų skelbiami duomenys (atnaujinti iki 2021-10-20 imtinai⁶). Skaičiavimams naudotas nominalusis BVP, atsižvelgiant į 2021-10-01 nacionalinių sąskaitų reviziją ir 2021 m. rugsėjo mėn. ekonominės raidos scenarijuje projektuojamus šio rodiklio augimus. Taip pat naudojami 2021-10-20 atnaujinti faktiniai duomenys apie valdžios sektoriaus deficitą ir skolą.

Ataskaitoje pateikiama 2021–2022 m.: numatomų ir projektuojamų pajamų ir išlaidų analizė, VS biudžetų projektų rodiklių vertinimas fiskalinės drausmės taisyklių laikymosi aspektu, fiskalinė padėtis, VS skolos projekcijos. Taip pat ataskaitoje aptariamos rizikos viešiesiems finansams dėl prastėjančios demografinės situacijos ir klimato kaitos.

¹ Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinis įstatymas, 4 str. 1 d.; Valstybės kontrolės įstatymas, 8 str. 7 d. 2 p.

² „Dėl Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“.

³ 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas (2021-10-14). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/192c31f02cf111ec99bbc1b08701c7f8?positionIn>.

⁴ 2021-06-02 Europos semestro pavasario paketas 2021. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/publications/european-semester-spring-package-2021-economic-coordination_en.

⁵ 2020-03-26 išvada Nr. BPE-1 „Išvada dėl neįprastos padėties atitikties išskirtinių aplinkybių sąvokai“.

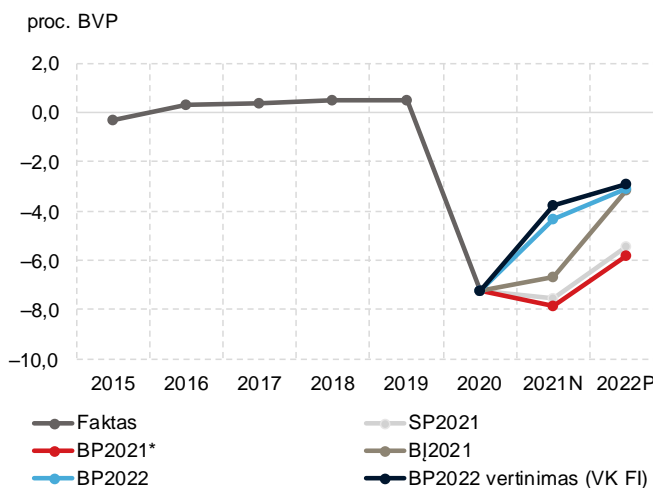
⁶ Jei nenurodyta kitaip.

2021–2022 M. VALDŽIOS SEKTORIAUS BIUDŽETŲ RODIKLIŲ VERTINIMAS

1. 2021–2022 M. VALDŽIOS SEKTORIAUS BALANSO PROJEKCIJOS

1. Valstybės kontrolė, vykdydama fiskalinės institucijos funkcijas, projektuoja, kad valdžios sektoriaus deficitas 2021 m. sudarys 3,8 proc., o 2022 m. – 2,9 proc. BVP. Tiek Finansų ministerijos, tiek VK FI geresnius balanso įverčius, nei numatyta ankstesnėse valdžios sektoriaus balanso 2021–2022 m. projekcijose, lemia palankesnės pajamų surinkimo tendencijos ir mažesnės, nei planuota, išlaidos (1 pav.).

1 pav. Valdžios sektoriaus balanso projekcijų kitimas

BP2021* – 2021 m. biudžeto įstatymo pakeitimo projektas

Balanso įverčiai perskaičiuoti pagal 2021-10-01 BVP to meto kainomis įvertį.

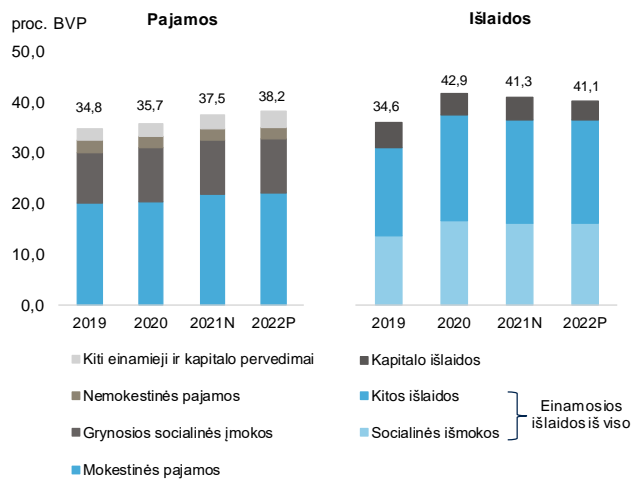
Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas (toliau – VK FI), projekcijos ir skaičiavimai

2. Projektuojama, kad visų valdžios sektorių sudarančių subsektorių, išskyrus centrinės valdžios, biudžetai bus perviršiniai (6 priedas). VK FI 2021–2022 m. projektuojamas mažesnis VS deficitas, nei BP2022. Geresnius VS balanso įverčius lemia mažesnės išlaidos tarpiniam vartojimui ir kitoms išlaidoms (2021 m. atitinkamai 0,4 ir 0,3, o 2022 m. – 0,2 ir 0,4 proc. BVP). Taip pat 2021 m. numatomos 0,3 proc. BVP mažesnės išlaidos subsidijoms. Šį skirtumą didžiąja dalimi lemia mažesnės valstybės biudžeto išlaidos minėtuose straipsniuose, atsižvelgiant į 2021 m. 1–9 mėn. vykdymą. Vis dėlto, VK FI nuomone, išlaidos socialinėms išmokoms 2021–2022 m. gali būti didesnės (0,5 proc. BVP), nei numatoma BP2022, atsižvelgiant į esamą šių išlaidų vykdymą ir BP2022 numatomus su socialinėmis išmokomis susijusius pakeitimus. 2021 m. numatomos VS pajamos mažesnės 0,1 proc. BVP, nei BP2022. Šį skirtumą lemia, tikėtina, mažesnės turto pajamos, įvertinus 2021 m. 1–9 mėn. pajamų vykdymo duomenis. Remiantis palankia makroekonominė raida, 2022 m. VK FI projektuojamos pajamos 0,1 proc. BVP didesnės dėl geresnio pajamų surinkimo iš

gamybos mokesčių, vietos ir centrinės valdžios subsektoriuose. Taip pat dėl VSDF prognozuojamų didesnių pajamų iš apdraustųjų valstybinio socialinio draudimo įmokų, atsižvelgiant į 2021 m. esamą pajamų surinkimą ir prielaidas 2022 metais.

- Projektuojama, kad VS pajamos sparčiausiai paaugs 2021 m. ir toliau didės dėl grįžtančių atidėjimų bei palankios ekonominės raidos, tačiau 2020 m. išaugusios išlaidos į 2019 m. lygį negrįš (2 pav.). Tolesnė viešųjų finansų raida išlieka susijusi su neapibrėžtumu dėl COVID-19 pandemijos plitimo ir jos poveikio makroekonominėi raidai.

2 pav. Valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų dalis

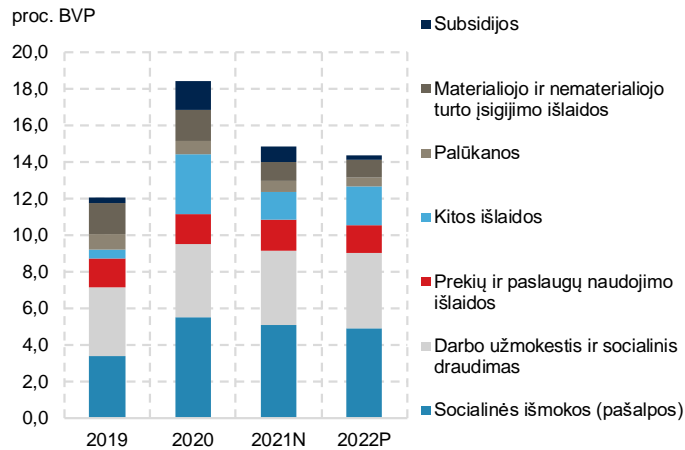
Šaltinis – VK FI skaičiavimai

1.1. Valdžios sektoriaus pajamos ir išlaidos

- Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, vertinimu, BP2022 pateiktas didžiųjų mokesčių pajamų planas yra pagrįstas esamais duomenimis, pasirinktomis prielaidomis ir makroekonominėmis projekcijomis. Vis dėlto tam tikri rizikos veiksniai, susiję su makroekonominių projekcijų neapibrėžtumu, atidėtų mokesčių srutais, bei kitais, galimai, vienkartinio pobūdžio veiksniais, gali turėti įtakos pajamų planų vykdymui (5 priedas). Taip pat egzistuoja didelis neapibrėžtumas, susijęs su ekonomikos cikline padėtimi, todėl sudėtinga įvertinti, kuri mokesčių plano dalis yra ciklinio pobūdžio. Atsižvelgiant į tai, struktūrinis valdžios sektoriaus deficitas gali būti didesnis, nei BP2022 nurodoma.
- Numatomas valstybės biudžeto išlaidų struktūros pasikeitimas 2021–2022 m. (3 pav.).** 2019 m. trečdalį valstybės biudžeto išlaidų (neįskaitant išlaidų dotacijoms) sudarė išlaidos darbo užmokesčiui ir socialiniam draudimui, o socialinės išmokos – ketvirtadalį visų išlaidų. Didžiąja dalimi dėl su COVID-19 padariniams švelninti skirtų priemonių 2020 m. išlaidų struktūra pasikeitė – išlaidos darbo užmokesčiui siekė penktadalį visų išlaidų, o socialinės išmokos sudarė didžiausią dalį – 26 proc. visų išlaidų. Tuo tarpu 2020–2021 m. išaugusios išlaidos subsidijoms⁷, numatoma, grįš į priešpandeminį lygį ir sudarys apie 2 proc. visų išlaidų.

⁷ Lyginant su 2019 m., 2020 m. išaugo išlaidos subsidijoms nuo 0,3 iki 1,6 proc. BVP. 2021 m. šios išlaidos, numatoma, sudarys 0,9 proc. BVP. Nors prekių ir paslaugų išlaidos augo neženkiai, tačiau išlaidų eilutė „Kitos išlaidos“ 2020 m. išaugo nuo 0,5 iki 3,3 proc. BVP, o 2021 m., numatoma, sudarys 1,5 proc. BVP.

3 pav. Valstybės biudžeto išlaidų sąmatos įvykdymo (kasinių išlaidų) dalis ir jų projekcijos*

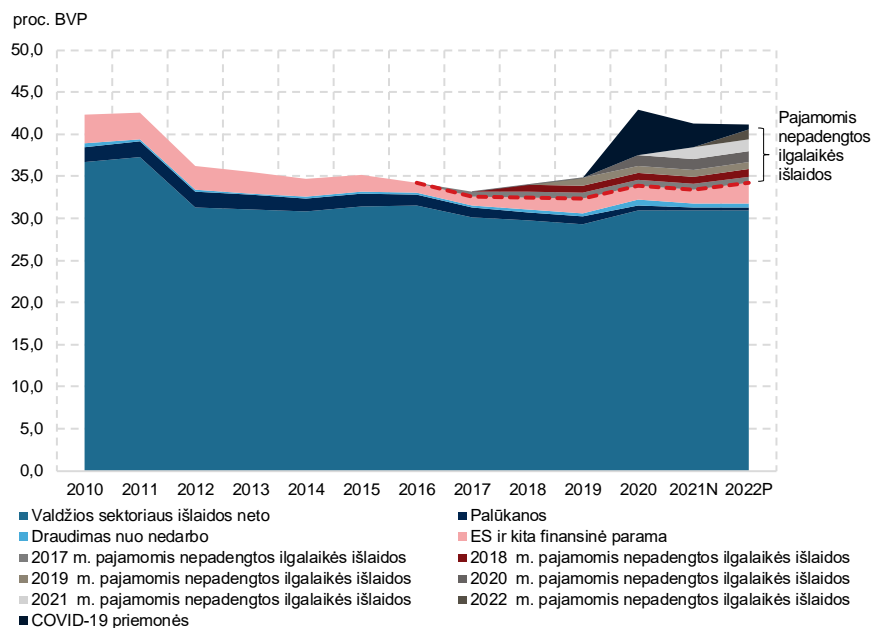

*Valstybės biudžeto išlaidos be ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos, neįskaitant dotacijų, įmokų į ES ir pervedamų ES ir bendrojo finansavimo lėšų.

Šaltinis – VBAMS FIN-02 forma, VK FI skaičiavimai

6. **Trumpalaikio pobūdžio su COVID-19 susijusias išlaidas keičia augantys ilgalaikiai įsipareigojimai.** 2022 m. biudžeto projekte numatomos ne tik trumpalaikės išlaidos tolimesniam COVID-19 pandemijos suvaldymui, bet ir ilgalaikės išlaidos⁸, kurių padengimui nėra numatyta ilgalaikių pajamų šaltinių. BP2022 planuojama skirti 304,2 mln. Eur su COVID-19 susijusioms priemonėms finansuoti, o nelaukinų išlaidų, nepadengtų tvariomis pajamomis, suma išaugs 695,6 mln. Eur. Pažymėtina, kad tokio pobūdžio išlaidos per 2017–2021 m. laikotarpį vidutiniškai sudarydavo po 1,0 proc. BVP kasmet. Iki pandemijos jos buvo dengiamos netvariomis ciklinėmis pajamomis dėl sparčiau nei potencialus BVP augusios Lietuvos ekonomikos (4 pav.).

4 pav. Valdžios sektoriaus išlaidų sandara

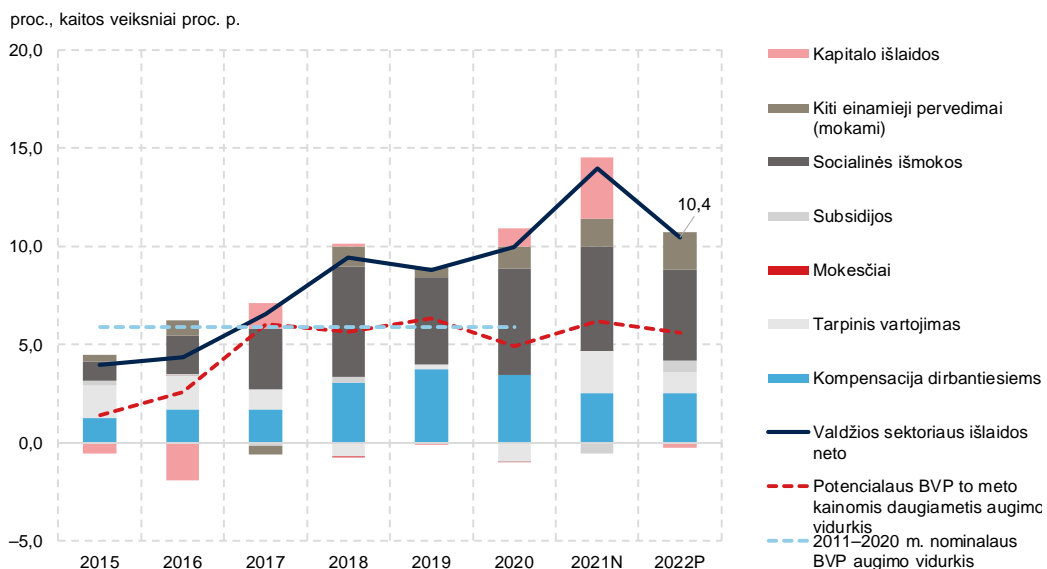
----- skiria išlaidas COVID-19 priemonėms ir pajamomis nepadengtas ilgalaikes išlaidas.

Šaltinis – VK FI skaičiavimai

⁸ Ilgalaikės išlaidos – nuolatinės išlaidos, tokios kaip darbo užmokestis, socialinės išmokos ir kita.

Valdžios sektoriaus *neto* išlaidos⁹ (eliminavus mokamas palūkanų sumas už valstybės skolą, nedarbo išmokas ir ES bei kitą finansinę paramą) turėtų augti daugiamečio potencialaus BVP pridėjus infliaciją tempu arba sparčiau, jei spartesnis išlaidų augimas būtų kompensuojamas ilgalaikėmis pajamomis, siekiant neprastinti valdžios sektoriaus balanso. 2022 m. projektuojamas valdžios sektoriaus *neto* išlaidų augimas sudarys 10,4 proc. (5 pav.).

5 pav. Valdžios sektoriaus *neto* išlaidų augimas ir jo kaitos veiksniai

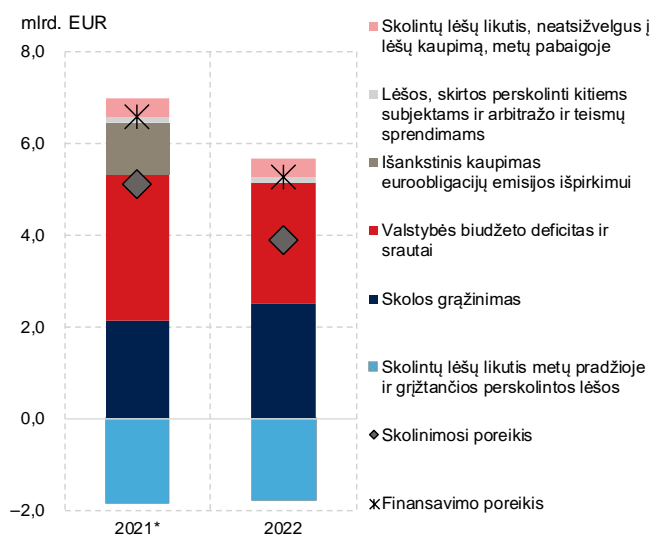
Šaltinis – Finansų ministerija, VK FI skaičiavimai

⁹ Dėl produkcijos atotrūkio nuo potencialo ir struktūrinio balanso vertinimo neapibrėžtumo tikslinga analizuoti valdžios sektoriaus *neto* išlaidų dinamiką.

2. 2021–2022 M. VALDŽIOS SEKTORIAUS SKOLOS PROJEKCIJOS

7. **Valstybės biudžeto deficito finansavimas ir anksčiau prisiimtų skolinių įsipareigojimų refinansavimas didžiąja dalimi lemia 2022 m. skolinimosi poreikį.** Finansų ministerijos prognozuojamas 2022 m. Vyriausybės finansavimo skolintomis lėšomis poreikis sudaro 5,27 mlrd. Eur. Beveik pusę (49,8 proc.) finansavimo poreikio sudaro valstybės biudžeto deficito finansavimas – 2,62 mlrd. Eur (6 pav.). Iš jų 557 mln. Eur – ES ir kitos tarptautinės paramos lėšos neigiamam balansui finansuoti. Didelę finansavimo poreikio dalį sudaro lėšos prisiimtiems skoliniams įsipareigojimams grąžinti (48,0 proc.), kuriose 1,14 mlrd. Eur sudaro 2022 m. išperkama euroobligacijų emisija.

6 pav. 2021–2022 m. planuojamas skolinimosi ir finansavimo skolintomis lėšomis poreikiai

*Remiantis BP2021

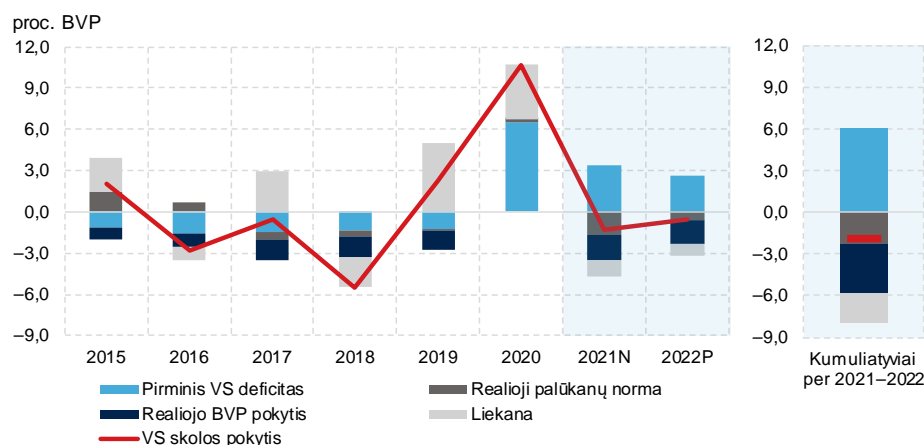
Šaltinis – Finansų ministerija, VK FI skaičiavimai

8. **Esant palankiai automatinei skolos dinamikai, valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis 2021–2022 m., tikėtina, nuosaikiai mažės.** Valstybės kontrolė, vykdanči fiskalinės institucijos funkcijas, VS skolą projektuoja remdamasi TVF metodika¹⁰. Numatoma, kad 2021–2022 m. šis rodiklis sieks atitinkamai 45,3 ir 44,7 proc. BVP. Analizuojant kaitos veiksnius, skolą didins projektuojamas mažesnis, nei tikėtasi vertinant patikslintą BP2021, pirminis VS deficitas, bet labiausiai mažins automatine skolos dinamika¹¹ (7 pav.). Palanki dinamika šiuo laikotarpiu susidarys tiek dėl realiojo BVP augimo, tiek dėl realiosios palūkanų normos, kurią mažins paspartėjusi infliacija (1 lentelė). Projektuojama, kad 2021–2022 m. automatine skolos dinamika VS skolą mažins atitinkamai 3,5 ir 2,3 proc. BVP.

¹⁰ TVF aiškinamosios pastabos „Staff Guidance Note for Public Debt Sustainability Analysis in Market-Access Countries“, 2013-05-09. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/050913.pdf>.

¹¹ Jei numatoma realioji palūkanų norma yra didesnė už realiojo BVP augimą, automatine skolos dinamika yra teigiama ir ji didina skolą. Ir atvirkščiai, jei ekonomika auga sparčiau nei numatoma realioji palūkanų norma, ši dinamika yra neigiama ir mažina skolą.

7 pav. Veiksniai, lemiantys valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykio pokyčius

Šaltinis – VK FI skaičiavimai

1 lentelė. Valdžios sektoriaus skolos ir jos kaitos veiksnių dinamika

Nr.	Rodiklis, proc. BVP	2019	2020	2021N	2022P
1.	VS skola	35,9	46,6	45,3	44,7
2.	VS skolos pokytis (3+4+7)	2,2	10,7	-1,3	-0,5
3.	Pirminis VS deficitas	-1,3	6,6	3,4	2,6
4.	Automatinė skolos dinamika (5+6)	-1,4	0,2	-3,5	-2,3
5.	Realioji palūkanų norma	0,0	0,2	-1,7	-0,6
6.	Realiojo BVP pokytis	-1,4	0,0	-1,8	-1,7
7.	Liekana*	4,9	3,9	-1,2	-0,8

* 2021–2022 m. prie liekanos įtrauktas skolintų lėšų likutis po euroobligacijų išpirkimo.

Šaltinis – VK FI skaičiavimai

3. FISKALINĖS DRAUSMĖS TAISYKLIŲ LAIKYMASIS 2021–2022 M.

9. Valdžios sektoriui priskiriami biudžetai turi būti sudaromi laikantis nacionalinių fiskalinės drausmės taisyklių ir taisyklių, kurios taikomos Lietuvai kaip euro zonos narei. Nacionalinės FDT nustatytos Konstituciniame įstatyme, ES fiskalinės drausmės taisyklės nustatytos Stabilumo ir augimo pakte ir susijusiuose reglamentuose. Valstybės kontrolė, vykdydama fiskalinės institucijos funkcijas, atliko 2021 m. VS rodiklių *interim* ir 2022 m. VS biudžetų projektų *ex-ante* vertinimą Konstituciniame įstatyme nustatytų FDT laikymosi aspektu. Kartu su ataskaita pateikiama fiskalinės drausmės taisyklių laikymosi MS Excel skaičiuoklė¹².

¹² Taisyklių laikymosi vertinimo MS Excel skaičiuoklė. Prieiga per internetą: <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/BiudzetoStebesena>.

10. **Vyraujant išskirtinio neapibrėžtumo sąlygoms, fiskalinės drausmės taisyklių taikymas 2020–2022 m. laikinai susiaurintas**¹³. 2020 m. prasidėjus COVID-19 pandemijai buvo aktyvuota bendroji Stabilumo ir augimo pakto išlyga, leidžianti valstybėms narėms imtis krizės valdymo priemonių, nukrypstant nuo biudžeto reikalavimų, kurie įprastai būtų taikomi pagal Europos fiskalinę sistemą. Finansų ministerija 2020-03-20 pateikė VK FI pranešimą dėl išskirtinių aplinkybių inicijavimo¹⁴. Pagal Konstitucinio įstatymo 7 str. 2 d., 2020-03-26 paskelbta išvada, kurioje patvirtinta, kad Lietuvoje susidariusi padėtis atitinka neįprasto įvykio sąvokos apibrėžimą, todėl galima nustatyti išskirtines aplinkybes¹⁵. Išskirtinių aplinkybių laikotarpiu galima neatsižvelgti į fiskalinių rodiklių nukrypimą, kol tai nekeltų pavojaus fiskaliniam tvarumui vidutinės trukmės laikotarpiu. Atsižvelgiant į tai, kad EK informavo¹⁶, jog bendroji SAP išlyga galios ir 2022 m., BP2022 nurodoma, kad, sudarant valdžios sektoriui priskiriamus biudžetų projektus, laikomasi prielaidos, kad 2023 m. išskirtinės aplinkybės bus atšauktos ir bendroji SAP išlyga nebegalios. Tokiu atveju nuo 2023 m. turėtų būti taikomos visos fiskalinės drausmės taisyklės.
11. **Atsižvelgiant į susiaurintą fiskalinės drausmės taisyklių taikymą, *interim* vertinimu, 2021 m. valdžios sektoriaus biudžetai atitiks Konstituciniame įstatyme keliamus reikalavimus. *Ex-ante* vertinimu, 2022 m. valdžios sektoriaus biudžetai sudaryti laikantis Konstituciniame įstatyme nustatytų fiskalinės drausmės taisyklių (2 lentelė).**

2 lentelė. Fiskalinės drausmės taisyklių laikymasis 2021–2022 m.

Fiskalinės drausmės taisyklės	2021	2022
Perteklinio VS taisyklė	netaikoma	netaikoma
VS išlaidų augimo ribojimo taisyklė	netaikoma	netaikoma
VS priskiriamų biudžetų taisyklės, iš jų:		
Valstybinio socialinio draudimo fondo	✓	✓
Privalomojo sveikatos draudimo fondo	✓	✓
Vietos valdžios subsektoriaus	nevertinama	nevertinama
✓ – taisyklės laikomasi, ✗ – rizika taisyklės nesilaikyti		

Šaltinis – VK FI skaičiavimai

12. **Perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė 2021 ir 2022 m. pagrįstai netaikoma.** Šios taisyklės tikslas – užtikrinti tvarų ekonomikos augimą, kainų stabilumą ir VS finansų tvarumą. Siekiama, kad ciklinio pakilimo laikais būtų užtikrintas struktūrinio VS balanso rodiklio perteklius arba prie jo artėjama. Susidarius neigiamam produkcijos atotrūkiui nuo potencialo, struktūrinio VS balanso absoliučioji vertė turi būti mažesnė nei VLT absoliučioji vertė. Remiantis KĮ 3 str. 1 d., susidarius išskirtinėms aplinkybėms perteklinio VS taisyklė netaikoma.
13. **Išlaidų augimo ribojimo taisyklė 2021 ir 2022 m. pagrįstai netaikoma.** Valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklės tikslas – ciklinio ekonomikos pakilimo metu stipriau nei

¹³ Remiantis KĮ 3 str. 1 d., perteklinio VS taisyklė netaikoma, nes susidarė išskirtinės aplinkybės. Pagal KĮ 3 str. 3 d. ir 4 str., VS išlaidų augimo ribojimo taisyklė ir VS priskiriamų biudžetų taisyklės taikomos įprastai, atkreipiant dėmesį į produkcijos atotrūkį nuo potencialo.

¹⁴ Finansų ministerijos raštas dėl išskirtinių aplinkybių inicijavimo. Prieiga per internetą: https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Prane%C5%A1imasIFI_d%C4%97L_i%C5%A1skirtini%C5%B3%20aplinkybi%C5%B3%20nustatymo.pdf.

¹⁵ 2020-03-26 Nr. BPE-1 „Išvada dėl neįprastos padėties atitikties išskirtinių aplinkybių sąvokai“.

¹⁶ 2021-06-02 Europos semestro pavasario paketas 2021. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/publications/european-semester-spring-package-2021-economic-coordination_en.

pagal perteklinio VS taisyklę riboti išlaidų augimą, taip užtikrinant fiskalinės erdvės sunkmečiui kūrimą. Susidarius išskirtinėms aplinkybėms, išlaidų ribojimo taisyklė netaikoma.

14. **2022 m. parengtas Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto projektas ir 2021 m. numatomi rodikliai atitinka valdžios sektoriui priskiriamų biudžetų taisyklės reikalavimus.** VK FI įvertintas struktūrinis VSDF biudžeto balansas 2021 ir 2022 m. sieks atitinkamai 0,7 ir 0,5 proc. BVP¹⁷. VSDF biudžetas atitinka KĮ 4 str. 3 d. keliamus reikalavimus, nes numatomas teigiamas struktūrinis balansas.
15. **2022 m. parengtas Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto projektas ir 2021 m. numatomi rodikliai atitinka valdžios sektoriui priskiriamų biudžetų taisyklės reikalavimus.** Įvertintas struktūrinis PSDF biudžeto balansas 2021 ir 2022 m. sieks atitinkamai 0,1 ir 0,0 proc. BVP¹⁸. Remiantis KĮ 4 str. 2 d.¹⁹, šio fondo biudžetas turi būti planuojamas taip, kad, sprendžiant pagal struktūrinio balanso rodiklį, jis būtų perteklinis arba subalansuotas.
16. Savivaldybių 2021 m. *ex-post* ir 2022 m. *ex-ante* biudžetų atitiktis fiskalinės drausmės taisyklėms bus vertinama 2022 m. I pusem., kai bus sudaromi 2022 m. biudžetai. Vertinimas bus atliekamas remiantis Finansų ministerijos produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčiais.
17. ***Ex-ante* vertinimu, rengiant 2022 m. valdžios sektoriaus biudžetų projektus struktūrinio postūmio užduotis buvo nenustatyta pagrįstai.** Struktūrinio postūmio užduotis ir jų gaires likusiais vidutinio laikotarpio metais Vyriausybė siūlo Seimui ir Seimas jas nustato tik tiems metams, prieš kuriuos faktinis arba numatomas struktūrinis VS deficitas yra didesnis arba faktinis ar numatomas struktūrinis VS perteklius yra mažesnis negu VLT. Remiantis KĮ 6 str. 7 d., metams, kuriais susidaro išskirtinės aplinkybės, struktūrinio postūmio užduotys nėra nustatomos.

4. FISKALINĖS POLITIKOS KRYPTIS

18. **Lietuvos realusis BVP, tikėtina, viršys potencialų lygį 2021–2022 m.** Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, vertinimu, produkcijos atotrūkis nuo potencialo minėtu laikotarpiu sieks atitinkamai 0,3 ir 0,7 proc. pot. BVP. Tai, kad Lietuvos ekonomika gali būti virš potencialo, rodo ir faktiškai stebimi makroekonominiai rodikliai: pavyzdžiui, išaugęs darbuotojų trūkumas pramonės, prekybos, paslaugų ir statybų įmonėse, rekordiškai aukštas pramonės gamybinių pajėgumų panaudojimas. Finansų ministerijos vertinimu, šalies ekonomikos ciklinė padėtis gerės 2021–2022 m., tačiau ekonomika išliks žemiau savo potencialo (atitinkamai –0,7 ir –0,4 proc. pot. BVP).
19. **Neįtraukiant su COVID-19 susijusių ir kitų vienkartinų priemonių įtakos, numatoma, kad Lietuvos fiskalinė politika keis kryptį ir 2022 m. bus prociklinė.** Taikytos su COVID-

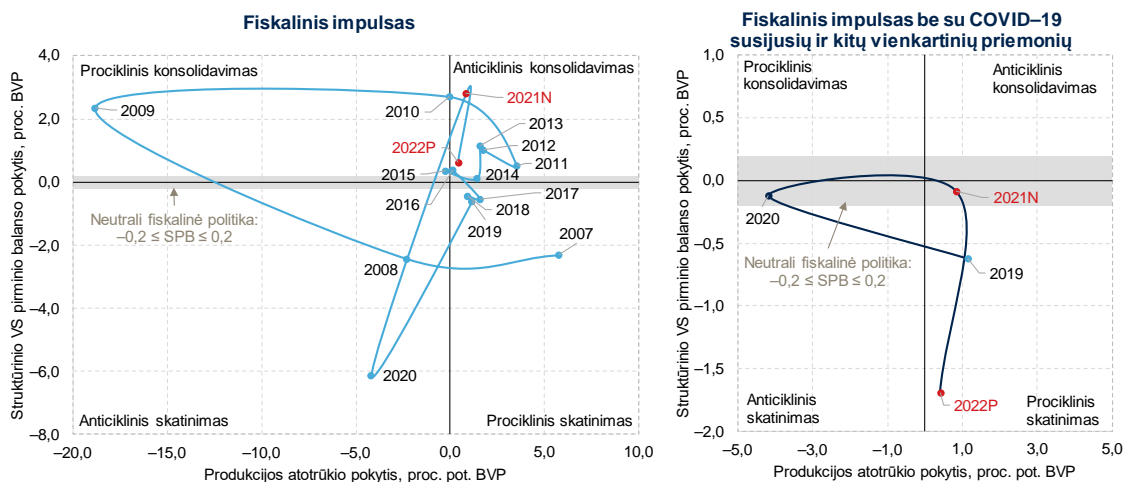
¹⁷ Pagal Finansų ministerijos pateiktus duomenis, įvertintas VSDF struktūrinis balansas 2021–2022 m. siekia atitinkamai 0,7 ir 0,6 proc. BVP.

¹⁸ Pagal Finansų ministerijos pateiktus duomenis, įvertintas PSDF struktūrinis balansas 2021–2022 m. siekia atitinkamai 0,1 ir 0,0 proc. BVP.

¹⁹ PSDF biudžetui taikoma ši taisyklė, nes jo planuojami asignavimai sudaro daugiau nei 0,3 proc. BVP.

19 susijusios priemonės reikšmingai prisidėjo prie neigiamo 2020 m. struktūrinio VS pirminio balanso (toliau – SPB) metinio pokyčio, kuris siekė –6,1 proc. BVP²⁰. Tai buvo didžiausias šalies ekonomiką skatinantis fiskalinis impulsas nuo 2007 m. (8 pav.).

8 pav. Lietuvos fiskalinis impulsas ir fiskalinis impulsas be su COVID-19 susijusių ir kitų vienkartinėjų priemonių 2006–2022 m.

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, VK FI skaičiavimai

20. VK, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, vertinimu, 2021–2022 m. SPB atitinkamai gerės 2,8 ir 0,6 proc. BVP (3 lentelė). Projektuojant augantį produkcijos atotrūkį nuo potencialo toks pokytis reiškia anticiklinį konsolidavimą. Kaip pažymi Europos Komisija²¹, pandemija kelia tam tikrus iššūkius vertinant esamą fiskalinę padėtį. Neatsižvelgiant į laikinų COVID-19 priemonių poveikį VS biudžetui, galima tiksliau įvertinti visuminės paklausos skatinimo raidą pandemijos metu. Prie vienkartinėjų veiksnių priskiriant priemones, susijusias su COVID-19²² ir ekstremaliosios situacijos dėl migrantų srautų padidėjimo valdymu, SPB pokytis Lietuvoje 2021–2022 m. siekia atitinkamai –0,1 ir –1,7 proc. BVP. Tai rodo, kad mažėjant minėtų priemonių poveikiui VS balansui, fiskalinė politika 2021 m. yra neutrali, o 2022 m. struktūrinis VS pirminis deficitas reikšmingai didėja ir fiskalinis impulsas skatina šalies ekonomiką (8 pav.). Augančiam struktūriniam VS deficitui finansuoti reikia ilgalaikių pajamų šaltinių.

²⁰ Jeigu SPB metinio pokyčio įvertis yra neigiamas, Lietuvos fiskalinės politikos kryptis yra skatinančioji. Priešingu atveju – konsoliduojanti. EK institucinis leidinys 059, „An Overview of the 2017 Stability and Convergence Programme and an Assessment of the Euro Area Fiscal Stance for 2018“ (2017-06-28).

²¹ Europos Komisijos 2021 m. stabilumo ir konvergencijos programų apžvalga. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ip157_en.pdf.

²² Analizuotos su COVID-19 susijusios išlaidų ir pajamų priemonės.

3 lentelė. Ciklinė Lietuvos ekonomikos padėtis ir struktūrinis VS balansas, 2021–2022 m.*

Nr.	Rodiklio pavadinimas	2021		2022	
		BP2022	VK FI	BP2022	VK FI
1.	Valdžios sektoriaus grynasis skolinimas (+)/ skolinimasis (-)	-4,4	-3,8	-3,1	-2,9
2.	Vienkartinės ir kitos laikinosios priemonės	0,0	0,0	0,0	0,0
3.	Vienkartinės ir kitos laikinosios priemonės, įskaitant su COVID-19 susijusias ir ekstremaliosios situacijos dėl migrantų srautų padidėjimo valdymo priemones	-3,1	-3,1	-0,8	-0,8
4.	Produkcijos atotrūkis nuo potencialo, proc. pot. BVP	-0,7	0,3	-0,4	0,7
5.	Produkcijos atotrūkio nuo potencialo pokytis, proc. pot. BVP	0,1	0,8	0,2	0,4
6.	Ciklinė biudžeto dedamoji (0,399 × 4 eil.)	-0,3	0,1	-0,2	0,3
7.	Struktūrinis VS balansas (1 – 2 – 6)	-4,1	-3,9	-3,0	-3,2
8.	Struktūrinis VS balansas, neįtraukiant su COVID-19 susijusių ir kitų vienkartinių priemonių (1 – 3 – 6)	-1,0	-0,8	-2,2	-2,4
9.	Palūkanos	0,4	0,4	0,3	0,3
10.	Struktūrinis VS pirminis balansas (7 + 9)	-3,7	-3,5	-2,7	-2,9
11.	Struktūrinis VS pirminis balansas, neįtraukiant su COVID-19 susijusių ir kitų vienkartinių priemonių (8 + 9)	-0,6	-0,4	-1,9	-2,1
12.	Struktūrinio VS pirminio balanso pokytis	2,6	2,8	1,0	0,6
13.	Struktūrinio VS pirminio balanso pokytis, neįtraukiant su COVID-19 susijusių ir kitų vienkartinių priemonių	-0,3	-0,1	-1,3	-1,7

*VK FI ir Finansų ministerijos duomenys dėl apvalinimo gali nesutapti su detalizuotais duomenimis

Šaltinis – Finansų ministerija, Lietuvos statistikos departamentas, VK FI skaičiavimai

5. RIZIKOS VEIKSNIAI DĖL PENSIJŲ SISTEMOS TVARUMO

21. **Siekiant nuo 2022 m. sparčiau didinti socialinio draudimo senatvės pensijas, siūlomi jų indeksavimo pakeitimai.** Kartu su VSDF biudžeto 2022 m. projektu²³ Seimui buvo pateiktas ir socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo projektas²⁴. Jame numatyti socialinio draudimo pensijos bendrosios ir individualiosios dalių apskaičiavimo tvarkos keitimai. Siūloma nustatyti papildomą indeksavimą senatvės pensijos individualiajai daliai: galiojant nurodytoms sąlygoms²⁵, ši dalis būtų indeksuojama prie dabartine tvarka apskaičiuoto indeksavimo koeficiento pridėdant papildomą indeksą²⁶. 2022 m. numatyta individualiąją pensijos dalį papildomai indeksuoti 1,0424. Remiantis pensijų įstatymo keitimo aiškinamuoju raštu²⁷, tam prireiks apie 70 mln. Eur iš VSDF biudžeto.

²³ VSDF biudžeto 2022 m. rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas, 2021-10-14. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2ded2b502cea11ec99bbc1b08701c7f8>.

²⁴ Socialinio draudimo pensijų įstatymo Nr. I-549 2, 8, 17, 29, 33, 45 ir 49 str. pakeitimo įstatymas, 2021-10-14. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a72cc3802d1311ec99bbc1b08701c7f8>.

²⁵ Papildomai indeksuojama, kai 65 m. ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygis didesnis nei 25 proc. ir (arba) senatvės pensijos pakeitimo norma mažesnė nei 50 proc. Neindeksuojama, jei prognozuojamas neigiamas valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rezultatas arba apskaičiuotas papildomas indeksas yra mažesnis negu 1,01.

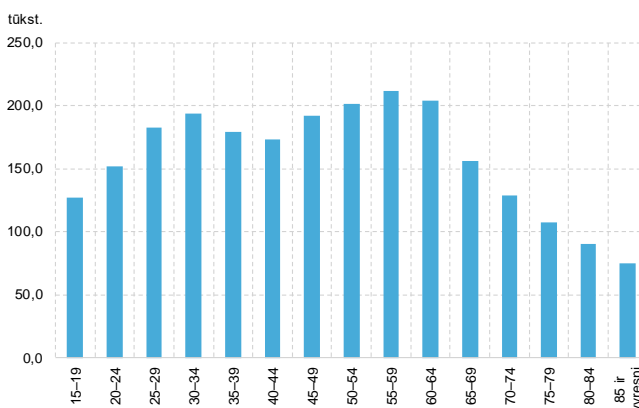
²⁶ Lėšų suma papildomam indeksavimui neturi viršyti 75 proc. planuojamo VSDF biudžeto rezultato, atėmus Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatyme nustatytą būtinų kasos apyvartos lėšų sumą.

²⁷ Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/a72cc3802d1311ec99bbc1b08701c7f8/2be43de92d9811ec99bbc1b08701c7f8/format/ISO_PDF/.

22. Siūloma keisti bendrosios pensijos dalies skaičiavimo tvarką: tiems pensijų gavėjams, kurie įgiję minimalų stažą, bet neturi būtinojo stažo, būtų mokama viso dydžio bendroji pensijos dalis (t. y. viso dydžio bazinė pensija). Pagal šiuo metu galiojančią tvarką tokiems asmenims bendroji pensijos dalis yra proporcingai mažinama. Kaip teigiama aiškinamajame rašte²⁷, šie pakeitimai turėtų sparčiau mažinti pagyvenusių asmenų skurdą. Dėl bendrosios pensijos dalies apskaičiavimo tvarkos keitimo lėšų poreikis 2022 m. siekia apie 67 mln. Eur iš valstybės biudžeto.

23. **Socialinio draudimo pensijų sistemą ateityje vis labiau veiks visuomenės senėjimo sukelti iššūkiai.** 2021 m. didžiausias nuolatinių gyventojų skaičius Lietuvoje buvo 55–59 m. amžiaus grupėje ir siekė 211,5 tūkst. (9 pav.). Daugiau nei 200 tūkst. buvo 50–54 ir 60–64 m. amžiaus grupėse. Tokia gyventojų amžiaus struktūra įspėja apie netolimoje ateityje reikšmingai padidėsiantį pensinio amžiaus žmonių skaičių.

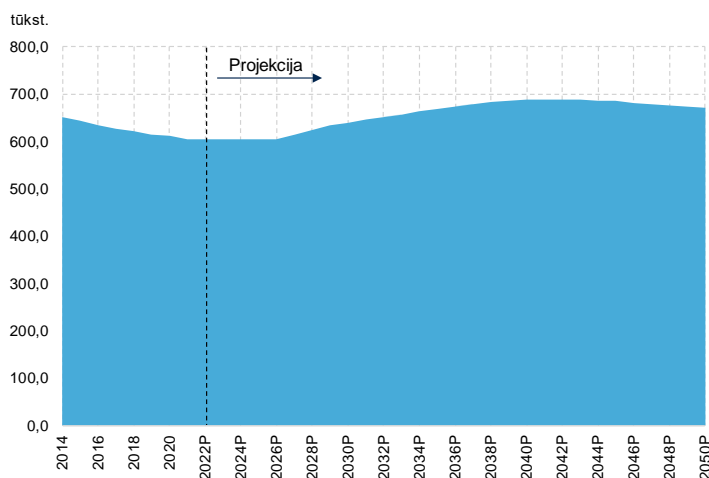
9 pav. Nuolatinių gyventojų skaičius Lietuvoje 2021-01-01 pagal amžiaus grupes

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas

Remiantis EUROPOP2019 (bazinio scenarijaus) projekcijomis, palaipsniui didinamas senatvės pensijos amžius leis išlaikyti stabilų šio amžiaus gyventojų skaičių iki 2026 m. (10 pav.). Tačiau dėl anksčiau minėtų gausių kohortų, pensinio amžiaus gyventojų skaičius vėliau pradės sparčiai augti, kas lems didėjančius socialinio draudimo įsipareigojimus pensijų išmokoms. Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, vertinimu, priimant keitimus, kurie veikia pensijų sistemos tvarumą, svarbu atsižvelgti į šiuos iššūkius ir numatyti ilgalaikius pajamų šaltinius.

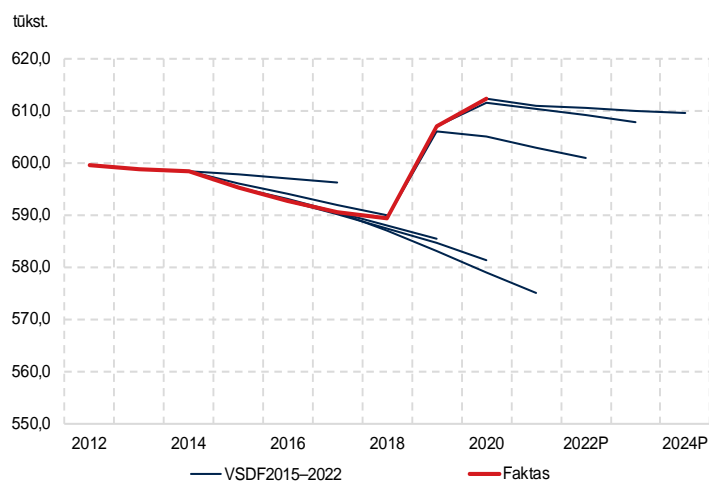
10 pav. Pensinio amžiaus gyventojų skaičius Lietuvoje

Šaltinis – Eurostatas, Lietuvos statistikos departamentas, VK FI skaičiavimai

24. Rengiant VSDF biudžetą naudojama senatvės pensijų gavėjų prielaida neatitinka esamo gyventojų demografinio amžiaus pasiskirstymo ir elgsenos pokyčių, kuriuos lemia didinamos tam tikros rūšies pensijos, todėl jų gavėjai tarp skirtingų pensijų rūšių persiskirsto. Rengiant VSDF biudžetą naudojama techninė prielaida, kad pensijų gavėjų skaičius mažės (11 pav.). Faktinis pensijų gavėjų skaičius 2020 m. skiriasi beveik 31 tūkst., arba 5,3 proc. nuo pensijų gavėjų skaičiaus prielaidos, kuri buvo naudojama rengiant 2018 m. VSDF biudžeto projektą. 2022–2024 m. VSDF biudžete laikomasi prielaidos, kad šis skaičius mažės po 500 gavėjų per metus, bet neįvertinama, kaip pakeitimai dėl bazinės pensijos nemažinimo, neturint būtinojo stažo, perskirstys pensijų gavėjus tarp skirtingų jų rūšių gavėjų. Pensijų pakeitimai gali turėti neigiamos įtakos ir paskatoms dalyvauti darbo rinkoje. Neatsižvelgus į elgsenos pokyčius, neįvertinamas visas finansavimo poreikis.

11 pav. Pensijų gavėjų skaičiaus prielaidos biudžeto projektuose ir fakto palyginimas

Šaltinis – VSDF 2015–2022 m. biudžeto projektai, VK FI skaičiavimai

25. Gyventojų pajamų mokesčio dalis, skirta pensijų bendrosios dalies finansavimui, nepadengia valstybės biudžeto asignavimų VSDF biudžetui. Bendrosios pensijų dalies finansavimo deficitas viršija VSDF biudžete formuojamą perviršį. 2018 m. įvykdytos mokesčių reformos metu perkėlus darbdavio mokėtas socialinio ir sveikatos draudimo įmokas į darbuotojo pusę ir atitinkama dalimi padidinus bruto darbo užmokestį, buvo siūloma vietoj 11,64 proc. įvesti 21 proc. GPM tarifą, dalį (9,36 proc.) skiriant bendrosios pensijų dalies finansavimui. Taip siekta užtikrinti tvarų bendrosios dalies finansavimo iš valstybės biudžeto šaltinį. Įstatymu patvirtintas 20 proc. GPM tarifas. Proporcingai įvertinus, kiek GPM gaunama bendrosios pensijų dalies finansavimui (4 lentelė), matyti, kad GPM tarifo padidinimas²⁸ nepadengia valstybės biudžeto asignavimų VSDF biudžetui pagrindinei (bendrajai) pensijos daliai kompensuoti.

²⁸ Laikantis prielaidos, kad pensijų bendrajai daliai skirta tiek, kiek planuota – 9,36 proc., o likusi GPM dalis yra ne 11,64, o 10,64 proc.

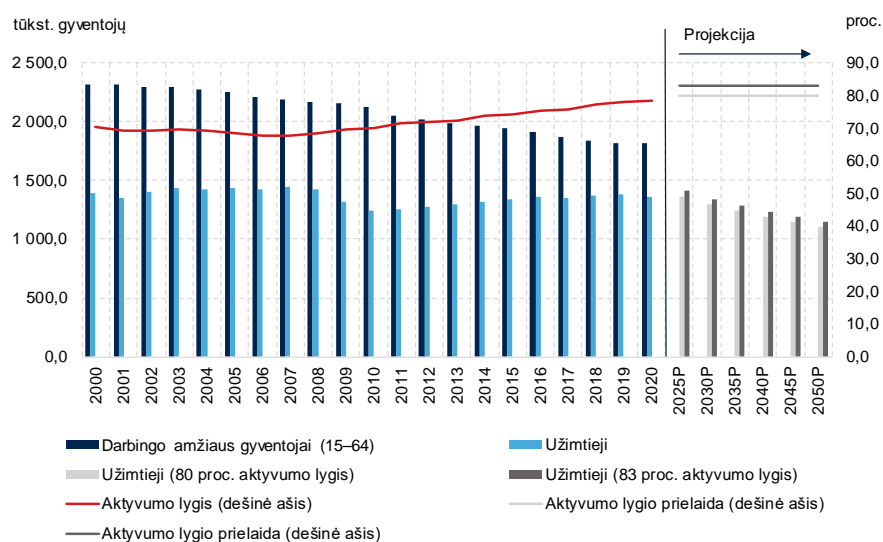
4 lentelė. Bendrosios pensijų dalies finansavimo trūkumas, mln. eurų

Nr.	Pavadinimas	2019	2020	2021N	2022P
1.	GPM nuo pajamų susijusių su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais priskiriamų gyventojų A klasės pajamoms	3 046,9	3 166,2	3 665,6	3 993,5
2.	GPM dalis bendrosios pensijų dalies finansavimui ($1 \times \frac{9,36}{20,00}$)	1 426,0	1 481,8	1 715,5	1 869,0
3.	Asignavimai iš LR valstybės biudžeto socialinio draudimo pagrindinei (bendrajai) pensijos daliai kompensuoti	1 760,4	1 932,4	2 159,8	2 389,3
4.	Bendrosios pensijų dalies finansavimo deficitas (2 – 3)	-334,5	-450,6	-444,3	-520,3
5.	VSDF perviršis	426,3	274,1	384,2	310,1
6.	Rezultatas (4 + 5)	91,8	-176,5	-60,1	-210,3

Šaltinis – VK FI skaičiavimai

26. **Remiantis esama Lietuvos demografijos struktūra ir palankiausiomis EUROPOP2019 populiacijos projekcijomis, projektuojamas užimtų gyventojų skaičiaus mažėjimas. Tai darys neigiamą poveikį VSDF biudžeto pajamoms ir GPM surinkimui, kurio didžioji dalis skiriama bazinės pensijos finansavimui.** Nors darbingo amžiaus gyventojų skaičius Lietuvoje nuosekliai mažėja pastaruosius du dešimtmečius, užimtųjų skaičius pastarąjį penketį kito nedaug (12 pav.). Tai lėmė reikšmingai išaugęs darbo jėgos aktyvumo lygis, 2020 m. pasiekęs visų laikų rekordą – 78,5 proc. Aukštesnį aktyvumo lygį 2020 m. turėjo Nyderlandai (80,9), Švedija (82,5), Islandija (85,1), Šveicarija (84,1). Remiantis palankiu populiacijos EUROPOP2019 (be migracijos) scenarijumi ir prielaidomis, kad aktyvumo lygis Lietuvoje išaugs iki 80 ar 83 proc., projektuojama, kad užimtųjų gyventojų skaičius 2030 m. sumažės 9 arba 5 proc. atitinkamai. Taip pat tyrimai²⁹ rodo, kad senstant visuomenei mažėja ir produktyvumas: išsivysčiusiose ekonomikose 10 proc. p. išaugus 60 m. ir vyresnio amžiaus gyventojų daliai populiacijos struktūroje, BVP vienam gyventojui (produktyvumo) augimas sumažėja 5,5 proc.

12 pav. Darbingo amžiaus gyventojai ir užimtųjų skaičiaus projekcijos

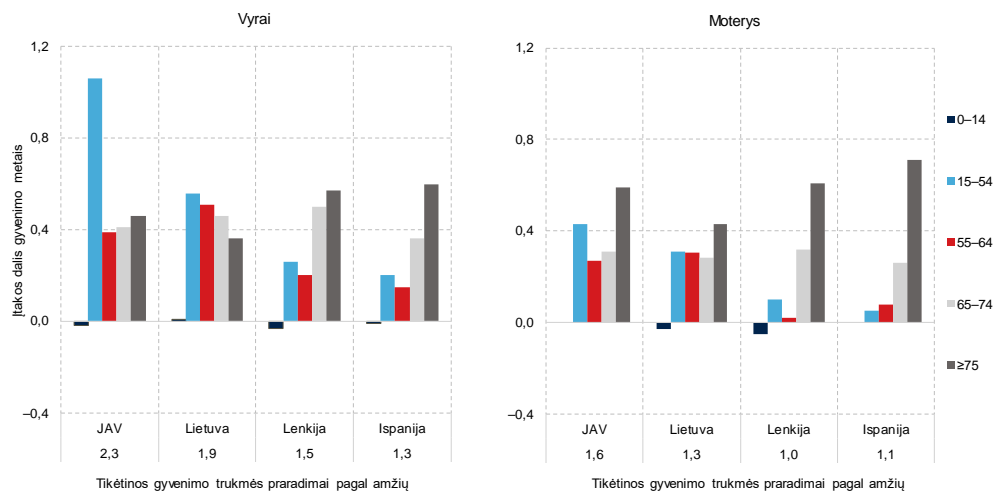

Šaltinis – Eurostatas, VK FI skaičiavimai

²⁹ Pagal Kathleen N. M., Mullen J., Powell D., „The effect of population aging on economic growth, the labor force and productivity“ 10 proc. išaugus 60 m. ir vyresnio amžiaus gyventojų daliai populiacijos struktūroje, BVP vienam gyventojui augimas sumažėja 5,5 proc.

27. **2020 m. prarasti vidutinės gyvenimo trukmės metai Lietuvoje susitelkę vyrų darbingo amžiaus kohortoje, o tai turės neigiamos įtakos socialinio draudimo įmokų surinkimui.** Tikėtinos vidutinės gyvenimo trukmės sumažėjimas dėl COVID-19 pandemijos 2020 m. Lietuvoje yra vienas didžiausių tarp 37-ių analizuotų šalių³⁰ (Rusija –2,3, JAV –2,0, Bulgarija –1,7, Lietuva –1,6). Dekomponavus tikėtinos gyvenimo trukmės sumažėjimą pagal lytį ir amžių, Lietuva išsiskiria didžiausiu tikėtinos gyvenimo trukmės praradimu vyrų darbingo amžiaus kategorijoje (13 pav.). Tai mažins pensijų sistemos finansavimo potencialą.

13 pav. Tikėtinos gyvenimo trukmės praradimai pagal amžių ir lytį

Šaltinis – Effects of COVID-19 pandemic on life expectancy and premature mortality in 2020: time series analysis in 37 countries³⁰

28. **Norint sparčiau didinti pensijas reikia ilgalaičių pajamų šaltinių.** Sprendimai dėl pensijų didinimo turėtų būti priimami remiantis ilgojo laikotarpio valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų projekcijomis, taip užtikrinant sistemos tvarumą. Tiksliai sparčiau mažinti pagyvenusių asmenų skurdą yra aktualūs, tačiau, kylant visuomenės senėjimo iššūkiams, tam reikia numatyti tvarius pajamų šaltinius.

6. KLIMATO KAITOS ĮTAKA FISKALINIAM TVARUMUI

29. 2019 m. ES ir valstybės narės iškelė tikslą iki 2050 m. tapti pirmu neutralaus poveikio klimatui žemynu pasaulyje. Europos klimato teisės aktu nustatomas ateinančių 30 metų ES su klimatu susijusių teisės aktų pagrindas. Šis teisės aktas nurodo ES šalims narėms priimti Nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus.
30. Pagal pastangų pasidalijimo reglamento emisijų mažinimo tvarką, kuri nustatė ES šalių narių tikslus iki 2020 m., Lietuva galėjo padidinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje (toliau – ES ATLPS) nedalyvaujančiuose sektoriuose 15 proc., lyginant su 2005 m. lygiu. Kadangi emisijos

³⁰ Islam N. et al., „Effects of COVID-19 pandemic on life expectancy and premature mortality in 2020: time series analysis in 37 countries“. Prieiga per internetą: <https://www.bmj.com/content/375/bmj-2021-066768>.

nekilo taip sparčiai, tikėtina, kad 2020 m. įsipareigojimus Lietuva įvykdė. Pagal atnaujintus planus iki 2030 m. ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose emisijas reikės sumažinti 9 proc., palyginti su 2005 m. lygiu. Nacionaliniai Lietuvos³¹ tikslai yra ambicingesni ir siekia 25 proc.

31. Nacionaliniame energetikos ir klimato kaitos veikslių plane³² nurodyta, kad pagal preliminarų vertinimą lėšų poreikis planuojamos politikos priemonėms įgyvendinti 2021–2030 m. sieks 14,1 mlrd. Eur, iš kurių 9,8 mlrd. Eur – viešosios lėšos. Finansų ministerijos teigimu³³ „visų su klimato kaita susijusių susitarimų įgyvendinimo kaštai darys spaudimą valdžios sektoriaus finansams, tačiau tikroji rizika yra numatomų susitarimų nesilaikymas, nes realus klimato kaitos poveikis visuomenei, pramonei ir ekonomikai lemtų dar didesnį neigiamą poveikį“.
32. EBPO teigia³⁴, kad klimato kaitos padariniai nėra pakankamai aiškūs, kad būtų galima juos įtraukti į fiskalinio tvarumo vertinimą, tačiau fiskalinio tvarumo ataskaitose būna įtraukiamos galimos su klimato kaita susijusios rizikos. Remiantis Jungtinės Karalystės biudžetinės atsakomybės biuro (toliau – JK BAB) ataskaita³⁵, galima išskirti fiskalines rizikas, aktualias Lietuvai:
 - **Fiskalinė rizika dėl pavojingų hidrometeorologinių reiškinių.** Mokslininkai teigia, kad Lietuvoje „tikėtinas pavojingų reiškinių (tokių kaip perkūnija, lijundra, kruša, šqualas, viesulas, konvekcinės audros ir kt.) skaičiaus, trukmės ir intensyvumo didėjimas“³⁶. Ekstremalių oro sąlygų kaštai susiję su žala infrastruktūrai ir greitesniu nusidėvėjimu. Jei infrastruktūra priklauso valstybei arba ji prisiima privačios infrastruktūros atstatymo kaštus, padidėtų VS biudžeto išlaidos. Taip pat galimas ekonominės veiklos trukmės sumažėjimas, kuris lemtų mažesnes biudžeto pajamas. Kol kas žala infrastruktūrai nelemdavo didelių valstybės išlaidų jai atstatyti, bet dėl intensyvėjančios klimato kaitos galima tikėtis šių išlaidų augimo.
 - **Prisitaikymo prie klimato kaitos rizikos.** Tarptautinės klimato kaitos ekspertų grupės (IPCC)³⁷ teigimu, dalis klimato kaitos padarinių neišvengiami ir todėl bus būtina prie jų prisitaikyti. Vienas prisitaikymo pavyzdžių, kuriam reiktų papildomų lėšų, yra gatvių ir urbanizuotų vietovių infrastruktūros pritaikymas, kad būtų susitvarkoma su didesniu vandens kiekiu, nes, keičiantis klimatui, Lietuvoje dažniau galima tikėtis intensyvių liūčių³⁸.

³¹ Nutarimas dėl nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7eb37fc0db3311eb866fe2e083228059?positionInSearchResul>.

³² Nacionalinis energetikos ir klimato srities veikslių planas 2021–2030 m. Prieiga per internetą: <https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/KLIMATO%20KAITA/Integruotas%20planas/Final%20NECP.pdf>.

³³ Finansų ministerija, 2020 m. fiskalinių rizikų apžvalga. Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/fiskaline-politika/fiskaliniu-riziku-apzvalga>.

³⁴ EBPO, „Klimato kaita ir ilgalaikis fiskalinis tvarumas“. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/gov/budgeting/scoping-paper-on-fiscal-sustainability-and-climate-change.pdf>.

³⁵ JK biudžetinės atsakomybės biuras, 2019 m. liepos mėn. fiskalinių rizikų ataskaita. Prieiga per internetą: <https://obr.uk/frr/fiscal-risks-report-july-2019/>.

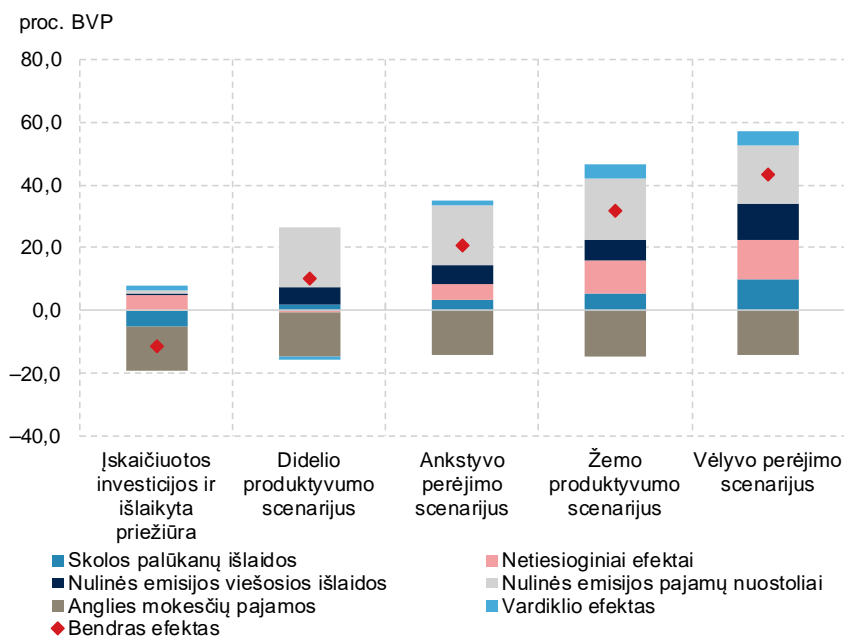
³⁶ Bukantis A., ir kt., „Studijos, nustatančios atskirų sektorių jautrumą klimato kaitos poveikiui, rizikos vertinimą ir galimybes prisitaikyti prie klimato kaitos, veiksmingiausias prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės ir vertinimo kriterijus, parengimas. Galutinė ataskaita“, 2015. Prieiga per internetą: https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/Klimato_kaita/jautrumo_studija.pdf.

³⁷ Robinson J.B., „Tarpusavio ryšiai tarp prisitaikymo ir švelninimo. Klimato kaita 2007: poveikis, prisitaikymas ir pažeidžiamumas. II darbo grupės indėlis į ketvirtąją Tarpvyriausybines klimato kaitos komisijos vertinimo ataskaitą“, Cambridge University Press. Prieiga per internetą: <https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ar4-wg2-chapter18-1.pdf>.

³⁸ Kilpys J. ir kt., „Klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos gairės savivaldybėms“. Prieiga per internetą: <https://www.krea.lt/images/angle180/klimato-kaita-gaires-savivaldybems.pdf>.

- **Perėjimas prie nulinės emisijos ekonomikos (klimato kaitos švelninimo politika).** Įprastai vertinama, kad perėjimas prie nulinės emisijos ekonomikos yra brangus, nes reikalauja skirti investicijų kovai su klimato kaita, o ne kitoms produktyvioms investicijoms, didinami mokesčiai ir gamybos kaštai. Kita vertus, sėkmingas perėjimas prie žalesnės ekonomikos sumažintų minėtų fiskalinių rizikų kaštus. JK BAB³⁹ bandė įvertinti perėjimo prie nulinės emisijos įtaką ekonomikai ir viešiesiems finansams. Vertinimo išvadose rašoma, kad vėlesnis perėjimas lėmė 23 proc. BVP didesnę viešojo sektoriaus skolą, nei ankstyvesnio perėjimo scenarijaus atveju (14 pav.).

14 pav. Klimato scenarijai: poveikis viešojo sektoriaus skolai 2050–2051 m.

Šaltinis – Jungtinės Karalystės biudžetinės atsakomybės biuro 2021 m. liepos mėn. fiskalinių rizikų ataskaita

³⁹ JK biudžetinės atsakomybės biuras, 2021 m. liepos mėn. fiskalinių rizikų ataskaita. Prieiga per internetą: <https://obr.uk/frr/fiscal-risks-report-july-2021/>.

PRIEDAI

Ataskaitos
„2022 metų valdžios sektoriaus
biudžetų projektų vertinimas“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

Santrumpa	Terminas / Sąvoka	Apibrėžtis
-	Asignavimai	Valstybės biudžete arba savivaldybės biudžete patvirtinta lėšų išlaidoms ir ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui įsigyti suma, kurią asignavimų valdytojas turi teisę biudžetinėmis metais gauti iš valstybės biudžete arba savivaldybės biudžete sukauptų lėšų, pateikęs paraišką valstybės išdą valdančiai institucijai arba savivaldybės administracijai, patvirtintoms programoms finansuoti.
AP	Realaus BVP atotrūkis nuo potencialaus BVP	Tam tikrų metų faktinio arba numatomo realaus BVP ir potencialaus BVP lygių skirtumas, išreikštas procentais kaip potencialaus BVP lygio dalis.
-	Bruto darbo užmokestis	Atlyginimas pinigais, apimantis tiesiogiai darbdavio darbuotojui mokamą pagrindinį darbo užmokestį ir papildomą uždarbį, įskaitant darbuotojo mokamas valstybinio socialinio draudimo įmokas ir gyventojų pajamų mokestį.
BVP	Bendras vidaus produktas	Ekonominės veiklos rodiklis, tam tikros ekonomikos visų pagamintų prekių ir paslaugų vertė, atėmus tarpinį vartojimą, pridėjus gaminiams ir importui taikomus grynuosius mokesčius per apibrėžtą laikotarpį.
BJ2021	-	Seimo patvirtintas 2021 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimas.
BP2021	-	Vyriausybės Seimui pateiktas 2021 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas.
BP2022	-	Vyriausybės Seimui pateiktas 2022 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas.
BSĮ	Biudžeto sandaros įstatymas	-
COVID-19	COVID-19 liga (koronaviruso infekcija)	-
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija	-
EK	Europos Komisija	-
ERS	Ekonominės raidos scenarijus	-
ES	Europos Sąjunga	-
ES ATLP	Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema	-
-	Fiskalinė erdvė	Skirtumas tarp esamo skolos lygio ir optimalios skolos lygio limito, nekeliančio pavojaus viešųjų finansų skolos tvarumui ir ekonomikos stabilumui.
FDT	Fiskalinės drausmės taisyklės	-
FM	Finansų ministerija	Lietuvos Respublikos finansų ministerija.

Santrumpa	Terminas / Sąvoka	Apibrėžtis
GVI	Galutinio vartojimo išlaidos	-
GPM	Gyventojų pajamų mokestis	-
JK	Jungtinė Karalystė	-
JK BAB	Jungtinės Karalystės biudžetinės atsakomybės biuras	-
KJ	Konstitucinis įstatymas	Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinis įstatymas
LT	Lietuva	-
LS	Lietuvos statistikos departamentas	-
NPD	Neapmokestinamas pajamų dydis	-
PM	Pelno mokestis	-
PSDF	Privalomojo sveikatos draudimo fondas	-
PVM	Pridėtinės vertės mokestis	-
-	Sniego gniūžtės efektas / automatinė skolos dinamika	Skolos kaitos veiksniai – realių palūkanų normų ir realaus BVP augimo skirtumai bei valiutų kursų pasikeitimai, mažinantys arba didinantys skolos ir BVP santykį.
SAP	Stabilumo ir augimo paktas	-
SB	Struktūrinis balansas	-
SP2021	Lietuvos stabilumo 2021 m. programa	-
SPB	Struktūrinis valdžios sektoriaus pirminis balansas	-
SPU	Struktūrinio postūmio užduotis	-
SVSB	Struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis	Pagal ekonominį ciklą patikslintas valdžios sektoriaus balanso rodiklis, kuriuo rodoma, koks būtų valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų skirtumas, jei faktinis BVP būtų lygus potencialiam, kai netaikytos laikinojo poveikio priemonės. Laikinojo poveikio priemonės – su ekonomikos cikliniais svyravimais nesusiję veiksniai, kurie paveikia biudžeto rodiklius tik nurodytu laikotarpiu, sumažindami (ar padidindami) valdžios sektoriaus balanso rodiklį arba valstybės skolą (vienkartinis poveikis) arba pagerindami (ar pablogindami) biudžeto būklę biudžeto būklės ateityje sąskaita.
TVF	Tarptautinis valiutos fondas	-
-	Valdžios sektoriaus balanso rodiklis	Valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų skirtumas, apskaičiuotas pagal Europos nacionalinių ir regioninių sąskaitų sistemą (ESS 2010).
VLT	Vidutinio laikotarpio tikslas	Struktūrinio valdžios sektoriaus balanso rodiklis, kuris turi būti pasiektas per ketverių vieni po kitų einančių metų laikotarpį arba greičiau, praleidžiant metus, kuriais susidaro išskirtinės aplinkybės.
VK FI	Valstybės kontrolė, vykdanči fiskalinės institucijos funkcijas	Valstybės kontrolė, vykdydama biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas, vadovaudamasi Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniu įstatymu, atlieka nustatytų fiskalinės drausmės taisyklių laikymosi ir užduočių vykdymo stebėseną ir rengia, teikia Seimui ir įstatymų nustatyta tvarka viešai skelbia minėtame įstatyme nurodytas išvadas.
VS	Valdžios sektorius	-
VSDF	Valstybinio socialinio draudimo fondas	-

Lietuvos fiskalinių rizikų švieslentė

Fiskalinių rizikų švieslentė pateikia bendrą fiskalinių rizikų vaizdą 2006–2022 m. ir leidžia stebėti vidaus ir išorės disbalansų kaitą⁴⁰.

Lietuvos fiskalinių rizikų švieslentė

MAKROEKONOMINIAI RODIKLIAI, proc. BVP (jei nenurodyta kitaip)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021N	2022P
Realiojo BVP augimas, proc.	7,4	11,1	2,6	-14,8	1,7	6,0	3,8	3,5	3,5	2,0	2,5	4,3	4,0	4,6	-0,1	4,3	4,0
Nedarbo lygis, proc.	5,8	4,3	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7	9,1	7,9	7,1	6,2	6,3	8,5	7,4	6,7
Busto kainų indeksas, proc.		26,3	9,0	-29,9	-7,4	6,6	-0,2	1,2	6,4	3,7	5,4	8,9	7,3	6,8	7,3	12,6	
Realusis efektyvusis valiutų kursas, proc.	-0,3	3,0	6,1	6,8	-5,4	0,6	-2,0	0,9	3,0	0,3	1,9	0,3	4,2	-0,7	3,3	2,7	
Einamosios sąskaitos balansas	-10,6	-13,0	-13,0	-8,8	-3,7	-0,5	-1,7	-1,2	1,2	0,9	0,0	-1,0	-0,1	1,4	3,7	5,4	5,4
Bendroji skola užsieniui	60,5	72,1	72,4	86,8	86,3	80,3	77,9	70,7	70,6	76,7	86,2	82,7	78,3	70,2	76,6	62,1	57,6
Privačiojo sektoriaus kredito srautai	18,7	24,9	10,4	-9,4	-5,9	-2,2	0,4	-0,2	0,2	2,6	4,4	4,5	4,3	2,6	0,3		
FISKALINIAI RODIKLIAI, proc. BVP																	
VS balansas	-0,3	-0,6	-3,1	-9,1	-6,9	-8,9	-3,2	-2,6	-0,6	-0,3	0,3	0,4	0,5	0,5	-7,2	-3,8	-2,9
Struktūrinis VS balansas	-3,1	-5,4	-7,8	-6,0	-3,9	-3,3	-2,5	-1,1	-0,9	-0,5	0,1	-0,2	-0,4	-1,0	-7,0	-3,9	-3,2
VS skola	17,2	15,9	14,6	28,0	36,3	37,1	39,7	38,7	40,5	42,5	39,7	39,1	33,7	35,9	46,6	45,3	44,7
Finansavimo skolinomomis lėšomis poreikis	4,0	3,0	5,6	13,7	11,0	11,1	8,5	8,2	4,5	6,6	4,6	2,8	4,4	1,3	12,5	8,2	7,9
Fiskaliniai rezervai	1,5	1,0	1,1	2,1	1,5	1,2	0,7	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6	1,1	2,0	1,6	3,1	3,6

■ Aukštas rizikos lygis
 ■ Vidutinis rizikos lygis
 ■ Žemas rizikos lygis
 ■ Nėra duomenų

Šaltinis – VK FI skaičiavimai

2021–2022 m. dauguma makroekonominių rodiklių rodo žemą fiskalinę riziką, tuo tarpu didžioji fiskalinių rodiklių dalis – aukštą. Projektuojama, kad 2022 m. valdžios sektoriaus deficitas mažės, bet šis rodiklis išliks aukštos fiskalinės rizikos lygio. Tikėtina, kad 2022 m. valstybės sektoriaus skola mažės ir pasieks vidutinės fiskalinės rizikos lygį. Skolos mažėjimui didžiausios įtakos turės automatinė skolos dinamika, kuri susidarys tiek dėl realiojo BVP augimo, tiek dėl realiosios palūkanų normos, o šių mažins paspartėjusi infliacija.

Didžiąją sukauptų fiskalinių rezervų dalį projektuojama sukaupti socialinės apsaugos fonduose. Planuojama, kad fiskaliniai rezervai 2022 m. turėtų siekti 3,6 proc. BVP. Didžiąją dalį jų sudarys VSDF ir PSDF rezervai, atitinkamai 1,9 ir 0,6 proc. BVP. Pastebėtina, kad dėl sustabdyto dalies lėšų kaupimo Rezervinio (stabilizavimo) fondo augimas 2022 m. lėtės⁴¹.

⁴⁰ Švieslentės sudarymo metodika ir rodikliai aprašyti Valstybės kontrolės 2018-11-08 ataskaitoje Nr. BP-6-1 „2019 metų valdžios sektoriaus finansinių rodiklių vertinimas“. Fiskaliniai rezervai apima Rezervinį (stabilizavimo), VSDF, PSDF, Garantinį ir Ilgalaikio darbo išmokų fondus. Švieslentėje raudona spalva pažymėti metai, kai atitinkamas rodiklis rodo aukštą, geltona – vidutinį ir žalia – žemą rizikos lygį. Nuo 2021 m. fiskalinių rizikų švieslentėje pradėtas naudoti einamosios sąskaitos 3 metų slenkantis vidurkis.

⁴¹ Finansų ministro 2021-05-03 įsakymas Nr. 1K-155. Pagal jį fonde bus kaupiamos lėšos skirtos radioaktyviųjų atliekų giluminiam atliekynui įrengti ir radioaktyviosioms atliekoms tvarkyti. Kitos fondo nuostatose nustatytos fondų papildančios lėšos bus paliekamos valstybės biudžete.

Ataskaitos
„2022 metų valdžios sektoriaus
biudžetų projektų vertinimas“
3 priedas

Valdžios sektoriaus 2020–2022 m. pajamos ir išlaidos

1 lentelė. Valdžios sektoriaus 2020–2022 m. pajamos ir išlaidos pagal ESS 2010, mln. EUR

Rodiklio pavadinimas	ESS 2010 kodas	2020 F	2021 N	2022 P	Metinis pokytis, proc.	
					2021 N	2022 P
Pajamos iš viso	OTR	17 664,6	20 368,7	22 111,6	15,3	8,6
Mokestinės pajamos		10 066,3	11 944,8	12 781,4	18,7	7,0
Gamybos ir importo mokesčiai, iš jų:	D2	5 728,7	6 593,5	6 849,3	15,1	3,9
– PVM	D211	3 906,5	4 594,1	4 778,3	17,6	4,0
– Akcizai	D214A+ D2122C	1 546,0	1 643,4	1 691,5	6,3	2,9
– Kiti gamybos mokesčiai (nekilnojamo turto, indėlių ir investicijų draudimo ir kt.)	D29	197,5	258,9	268,9	31,1	3,9
Einamieji pajamų, turto ir kiti mokesčiai, iš jų:	D5	4 335,6	5 348,8	5 929,4	23,4	10,9
– Darbo jėgos ir atlyginimo mokesčiai	D51A	3 516,7	4 153,6	4 648,2	18,1	11,9
– Pelno mokestis	D51B	779,7	1 162,0	1 246,8	49,0	7,3
Kapitalo mokesčiai	D91	2,0	2,5	2,6	29,2	2,0
Grynosios socialinės įmokos	D61	5 297,6	5 801,3	6 255,4	9,5	7,8
Faktinės darbdavių socialinės įmokos	D611	377,8	420,2	451,7	11,2	7,5
Faktinės namų ūkių socialinės įmokos	D613	4 749,0	5 163,7	5 574,0	8,7	7,9
Nemokestinės pajamos		1 107,0	1 130,2	1 189,9	2,1	5,3
Rinkos produkcija, produkcija savo galutiniam vartojimui ir kita ne rinkos produkcija	P10	918,8	927,2	970,6	0,9	4,7
Nuosavybės pajamos (gaunamos), iš jų:	D4	188,2	202,9	219,4	7,8	8,1
– Palūkanos	D41	13,6	14,1	12,8	3,3	–8,7
– Dividendai	D421	174,6	168,9	186,1	–3,2	10,2
Kiti einamieji ir kapitalo pervedimai (gaunami), iš jų:	D7+D9	1 195,6	1 495,0	1 887,6	25,0	26,3
– Gauta ES, EEE ir Norvegijos parama		723,8	849,6	1440,9	17,4	69,6
Išlaidos iš viso		21 233,8	22 416,2	23 792,5	5,6	6,1
Einamosios išlaidos		18 724,7	20 078,2	21 269,7	7,2	5,9
Kompensacija dirbantiesiems	D1	5 601,1	6 068,7	6 529,9	8,3	7,6
Tarpinis vartojimas	P2	2 215,9	2 710,3	3 249,2	22,3	19,9
Mokesčiai	D29+D5	2,0	3,2	3,0	59,8	–6,3
Subsidijos	D3	1 248,5	877,7	211,4	–29,7	–75,9
Nuosavybės pajamos (mokamos), iš jų:	D4	337,6	216,1	177,9	–36,0	–17,7
– Palūkanos	D41	337,6	216,1	177,9	–36,0	–17,7
Socialinės išmokos iš viso	D6M	8 295,0	8 855,1	9 518,3	6,8	7,5
Socialinės išmokos, išskyrus socialinius pervedimus natūra, iš jų:	D62	7 311,0	7 742,1	8 298,3	5,9	7,2

Rodiklio pavadinimas	ESS 2010 kodas	2020 F	2021 N	2022 P	Metinis pokytis, proc.	
					2021 N	2022 P
- Pensijų draudimas		3 475,7	3 775,4	4 226,5	8,6	11,9
- Ligos ir motinystės (tėvystės) draudimas		809,9	783,2	822,0	-3,3	5,0
- Draudimas nuo nedarbo		311,2	288,9	282,4	-7,2	-2,2
- Kita socialinė parama		2 064,2	2 194,4	2 194,8	6,3	0,0
Socialiniai pervedimai natūra	D632	984,0	1 112,8	1 219,9	13,1	9,6
Kiti einamieji pervedimai (mokami), iš jų:	D7	1 024,6	1 344,0	1 579,9	31,2	17,5
PVM ir BNP nuosavi ištekčiai, mokami į ES biudžetą	D76	408,4	520,0	511,8	27,3	-1,6
Kapitalo išlaidos		2 509,1	2 338,0	2 522,8	-6,8	7,9
Kapitalo pervedimai (mokami)	D9	374,9	546,9	588,0	45,9	7,5
Bendrojo kapitalo formavimas ir nesukurto nefinansinio turto įsigijimai atėmus pardavimus / perleidimus	OP5ANP	2 134,2	1 791,1	1 934,9	-16,1	8,0
Grynasis skolinimas (+) / grynasis skolinimasis (-)	B9	-3 569,2	-2 047,5	-1 680,8	-42,6	-17,9

F – faktas, N – numatomas, P – prognozė

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, VK FI skaičiavimai

2 lentelė. Valdžios sektoriaus 2020–2022 m. pajamos ir išlaidos pagal ESS 2010, proc. BVP*

Rodiklio pavadinimas	ESS 2010 kodas	2020 F	2021 N	2022 P
Pajamos iš viso	OTR	35,7	37,5	38,2
Mokestinės pajamos		20,3	22,0	22,1
Gamybos ir importo mokesčiai, iš jų:	D2	11,6	12,1	11,8
- PVM	D211	7,9	8,5	8,3
- Akcizai	D214A+ D2122C	3,1	3,0	2,9
- Kiti gamybos mokesčiai (nekilnojamo turto, indėlių ir investicijų draudimo ir kt.)	D29	0,4	0,5	0,5
Einamieji pajamų, turto ir kiti mokesčiai, iš jų:	D5	8,8	9,8	10,2
- Darbo jėgos ir atlyginimo mokesčiai	D51A	7,1	7,6	8,0
- Pelno mokestis	D51B	1,6	2,1	2,2
Kapitalo mokesčiai	D91	0,0	0,0	0,0
Grynosios socialinės įmokos	D61	10,7	10,7	10,8
Faktinės darbdavių socialinės įmokos	D611	0,8	0,8	0,8
Faktinės namų ūkių socialinės įmokos	D613	9,6	9,5	9,6
Nemokestinės pajamos		2,2	2,1	2,1
Rinkos produkcija, produkcija savo galutiniam vartojimui ir kita ne rinkos produkcija	P10	1,9	1,7	1,7
Nuosavybės pajamos (gaunamos), iš jų:	D4	0,4	0,4	0,4
- Palūkanos	D41	0,0	0,0	0,0
- Dividendai	D421	0,4	0,3	0,3
Kiti einamieji ir kapitalo pervedimai (gaunami), iš jų:	D7+D9	2,4	2,8	3,3
- Gauta ES, EEE ir Norvegijos parama		1,5	1,6	2,5
Išlaidos iš viso		42,9	41,3	41,1
Einamosios išlaidos		37,8	37,0	36,7
Kompensacija dirbantiesiems	D1	11,3	11,2	11,3

Rodiklio pavadinimas	ESS 2010 kodas	2020 F	2021 N	2022 P
Tarpinis vartojimas	P2	4,5	5,0	5,6
Mokesčiai	D29+D5	0,0	0,0	0,0
Subsidijos	D3	2,5	1,6	0,4
Nuosavybės pajamos (mokamos), iš jų:	D4	0,7	0,4	0,3
– Palūkanos	D41	0,7	0,4	0,3
Socialinės išmokos iš viso	D6M	16,8	16,3	16,4
Socialinės išmokos, išskyrus socialinius pervedimus natūra, iš jų:	D62	14,8	14,3	14,3
– Pensijų draudimas		7,0	7,0	7,3
– Ligos ir motinystės (tėvystės) draudimas		1,6	1,4	1,4
– Draudimas nuo nedarbo		0,6	0,5	0,5
– Kita socialinė parama		4,2	4,0	3,8
Socialiniai pervedimai natūra	D632	2,0	2,0	2,1
Kiti einamieji pervedimai (mokami), iš jų:	D7	2,1	2,5	2,7
PVM ir BNP nuosavi ištekliai, mokami į ES biudžetą	D76	0,8	1,0	0,9
Kapitalo išlaidos		5,1	4,3	4,4
Kapitalo pervedimai (mokami)	D9	0,8	1,0	1,0
Bendrojo kapitalo formavimas ir nesukurto nefinansinio turto įsigijimai atėmus pardavimus / perleidimus	OP5ANP	4,3	3,3	3,3
Grynasis skolinimas (+) / grynasis skolinimasis (–)	B9	–7,2	–3,8	–2,9

F – faktas, N – numatomas, P – prognozė

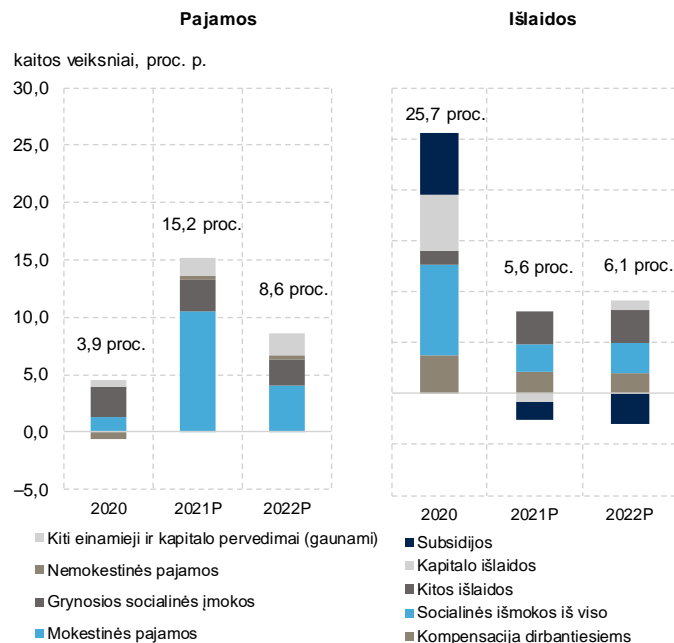
* VK FI projekcijoms proc. BVP skaičiuoti naudotas nominalusis BVP, atnaujintas pagal naujausią statistiką

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, VK FI skaičiavimai

2021–2022 m. valdžios sektoriaus pajamos ir išlaidos

2021–2022 m. valdžios sektoriaus išlaidos vidutiniškai augs apie 6 proc., pajamos – apie 10 proc. 2021 m. išaugs mokestinių pajamų įtaka (iki 10,6 proc. p.), dėl grįžtančių atidėjimų iš 2020 m. 2021–2022 m. išlaidų komponentų dydžiai labai skiriasi nuo 2020 m. dėl sumažėjusių COVID-19 išlaidų.

2021–2022 m. valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų metiniai augimai ir pagrindinių komponentų įtaka

Šaltinis – VK FI skaičiavimai

Rizikos 2021–2022 m. valdžios sektoriaus pajamoms

Išliekantį didelį neapibrėžtumą pajamoms iliustruoja kas ketvirtį teigiama kryptimi peržiūrimos makroekonominės projekcijos (1 lentelė). Sparčiau, nei prognozuota nurodytuose ekonominės raidos scenarijuose, atsigaunantis užimtųjų skaičius, bruto darbo užmokestis, taip pat dėl sumažėjusių COVID-19 suvaržymų augusios privataus vartojimo išlaidos prisidėjo prie geresnio, nei tikėtasi, pajamų surinkimo (pinigų principu) pirmus devynis 2021 m. mėnesius. Tai lemia ir aukštesnę mokestinę bazę prognozuojant 2022 m. pajamų surinkimą.

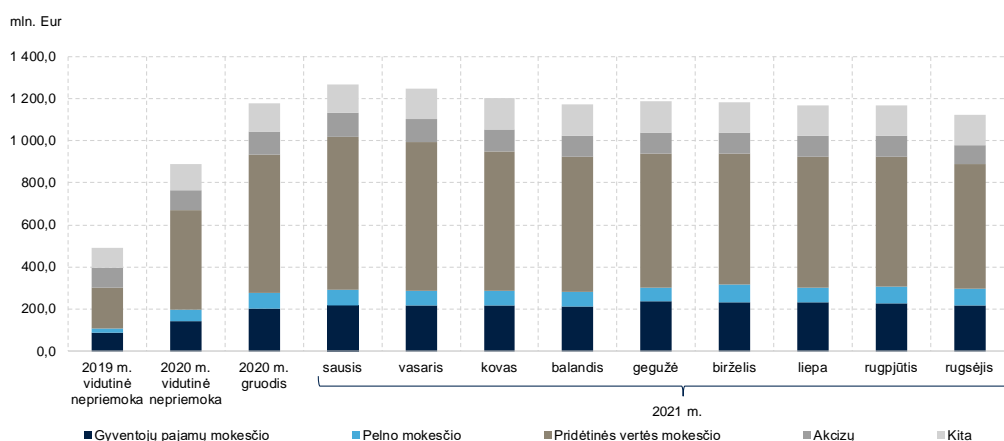
1 lentelė. Pagrindinių mokesčių pajamų surinkimo apžvalga

	ERS paskelbimo data	Makroekonominio rodiklio projekcijos pokytis (proc.)			Skirtumas tarp projekcijų, mln. Eur			Mokestinė nepriemoka, mln. Eur	
		2020F	2021P	2022P	2020F	2021 (FM)	2022 (FM)	2020-12-31	2021-10-01
Gyventojų pajamų mokestis	2021 m. rugsėjis	<i>Darbo užmokesčio fondas</i>							
			9,5	9,0	▲ 544,6	▲ 459,0			
		8,0	8,3	6,5	3 516,8	4 061,4	4 520	134,7	103,8
			6,5	5,5					
Pelno mokestis	2021 m. rugsėjis	<i>Nominalusis BVP</i>							
			9,7	6,6	▲ 382,5	▲ 84,6			
		1,3	6,8	6,7	779,7	1 162,2	1 246,8	62,4	32,9
			4,5	5,1					
Pridėtinės vertės mokestis	2021 m. rugsėjis	<i>Galutinio vartojimo išlaidos</i>							
			9,0	5,9	▲ 1 102,9	▲ 230,0			
		6,1	7,7	5,5	3 574,4	4 677,3	4 907,3	561,1	351,9
			4,4	4,4					
Akcizai		<i>makroekonominis rodiklis netaikomas</i>							

Šaltinis – Finansų ministerija, VK FI skaičiavimai

2021–2022 m. pajamų surinkimą (pinigų principu) teigiamai veiks grįžtantys mokesčių atidėjimai iš 2020 m. 2019 m. visa mokestinė nepriemoka sudarė apie 500 mln. Eur, o 2020 m. ji išaugo beveik dvigubai (1 pav.). 2020 m. nepriemokos augimą paskatino sulėtėjusi ekonominė raida ir dėl COVID-19 taikytos mokestinės pagalbos priemonės. VMI duomenimis, tokia nepriemoka 2021-10-01 sudarė 583,0 mln. Eur⁴². Remiantis informacija apie sudarytas sutartis su VMI, 99 proc. šios sumos turėtų būti sumokėta į valstybės biudžetą iki 2022 m. pabaigos.

⁴² Didžiausia mokestinės nepriemokos dalis – iš PVM mokesčio (351,9 mln. eurų).

1 pav. Mokestinę nepriemoką sudarantys komponentai, jų kaita 2021 m. ir vidutinė nepriemoka 2019–2020 m.

Šaltinis – 1-VP Nepriemokų pažyma, VK FI skaičiavimai

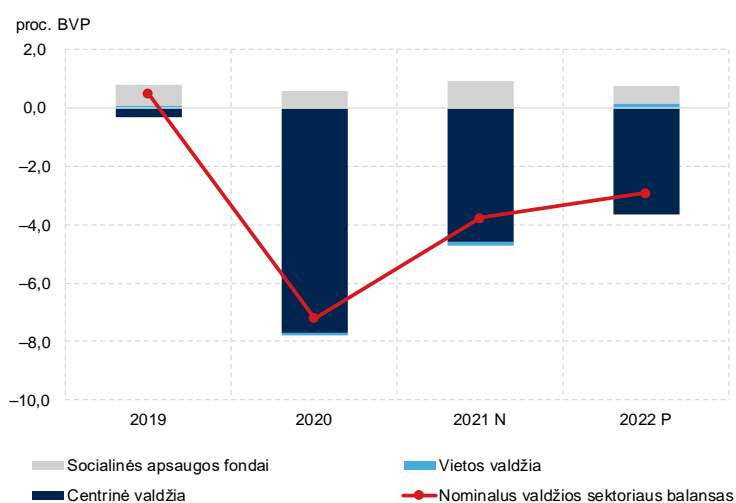
Tikėtina, kad šių metų pajamos yra veikiamos ne tik mokesčių atidėjinių grąžinimo, bet ir kitų vienkartinio pobūdžio veiksnių, kuriuos sukėlė dėl COVID-19 įvykę pakitimai tiek fizinių, tiek juridinių asmenų mokėjimų struktūroje. Pavyzdžiui, dalis didesnių avansinio pelno mokestis mokėjimų 2021 m. yra iš patikslintų metinio pelno mokestis deklaracijų už 2020 m. – įmonėms pavyko pasiekti geresnių rezultatų, nei jos planavo. Su tam tikrų įmonių išaugusiomis apyvartomis ir dėl to išaugusia PVM prievole galimai susiję ir COVID-19 sukelti padariniai. Gyventojų pajamų mokestis didesnį surinkimą paskatino ir priedai asmens sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams, dirbantiems su COVID-19 pacientais. Vis dėlto per anksti spręsti, kiek tokių pokyčių yra vienkartinio pobūdžio, o kiek ilgalaikės tendencijos kryptis. VK, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, vertinimu, šiuo metu pajamų surinkimo tendencijos yra veikiamos neapibrėžtumo.

Dėl geresnio, nei tikėtasi, atidėjinių grąžinimo, pajamos (kaupimo principu) gali koreguotis. Dėl mokestinių atidėjimų į 2020 m. pajamas įskaičiuota (kaupiamuoju principu) 383,3 mln. Eur iš pridėtinės vertės mokestis. Atitinkamai ši suma neigiamai koreguos 2021–2022 m. pajamas (kaupimo principu). Vis dėlto, atsižvelgiant į geresnį, nei tikėtasi, pajamų vykdymą per pirmus devynis 2021 m. mėnesius, tikėtina, kad taikyta prielaida dėl 25 proc. pajamų, kurios gali būti neatgautos dėl atidėjimų, pasirodys per konservatyvi. Tokiu atveju, 2020 m. faktinis valdžios sektoriaus balanso įvertis gali būti peržiūrėtas į geresnę pusę, o tai atitinkamai paveiktų vėlesnių metų balanso įverčius neigiama kryptimi.

Valdžios sektorius ir jį sudarantys subsektoriai

2021 m. valdžios sektoriaus numatomas deficitas sudarys 3,8, o 2022 m. – 2,9 proc. BVP. Didžiausias deficitas numatomas centrinės valdžios subsektoriuje. 2022 m. projektuojami subsektoriai bus perviršiniai, išskyrus centrinės valdžios. Prie perteklinių šių subsektorių balansų prisidės geresnis, nei atnaujintame BP2021 planuota, pajamų surinkimas dėl palankesnės makroekonominės raidos, ir mažesnės išlaidos, susijusios su COVID-19.

Valdžios sektoriaus ir jį sudarančių subsektorių balanso įverčiai

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, VK FI skaičiavimai

